

ПРЕГЛЕДНИ НАУЧНИ ЧЛАНАК

ПОНИШТЕЊЕ И РАСКИД УГОВОРА О ДОЖИВОТНОМ
ИЗДРЖАВАЊУЂорђе Раковић¹*Правни факултет Универзитета у Бањој Луци*Димитрије Вртић²*МФ банка а.д. Бања Лука*

Апстракт: Уговор о доживотном издржавању је један од најспецифичнијих уговора у правној науци и правној пракси у ентитетима Босне и Херцеговине – Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине. Специфичности овог уговора се примјећују већ кроз историјску анализу и нормативноправну анализу позитивног права.

Рад се бави истраживањем разлога за поништење, односно за раскид уговора о доживотном издржавању. Поставља се питање ко има право на одштету и у којим случајевима. Ситуације су различите, те се у судској пракси некада вреднује, а некада не, на чијој страни се налазе разлози за поништења уговора. Начин повраћаја, односно реституција зависи од тога да ли су уговорне стране почеле са вршењем међусобних престаџија, а уколико јесу, процјењује се да ли је могуће да се повраћај изврши.

Кључне ријечи: уговор о доживотном издржавању, накнада штете, ништавост, рушљивост

¹ др, ванредни професор, контакт: djordje.rakovic@pf.unibl.org

² руководиоца Службе за корпоративно право и опште правне послове, контакт: dimitrije.vrtic@mfbanka.com

1. УОПШТЕ О УГОВОРУ О ДОЖИВОТНОМ ИЗДРЖАВАЊУ И ЊЕГОВИ БИТНИ ЕЛЕМЕНТИ

Уговор о доживотном издржавању је уговор облигационог права, који се само сплетом историјских околности, односно због одређених посљедица унутар наследног права обрађује у оквиру наведене гране права. Уговор о доживотном издржавању није само теретан, није само двострано обавезан и сл. те се путем истог не врши само пренос стварноправних овлашћења на стварима и правима, већ је то прије свега уговор наслебног права. На основу истог наследници, а нарочито нужни наследници, искључују се из наследства³. Уговор о доживотном издржавању битно се разликује од уговора о наслеђивању. Уговор о наслеђивању за предмет има нечију заоставштину, будуће наследство или евентуално легат ако је уговорен, а који је по Закону о наслеђивању Републике Српске⁴, по члану 125. став 2. ништав. Уговором о доживотном издржавању се обезбјеђује да лице, у већини случајева старије животне доби, нарушеног здравственог стања, које је у већини случајева самохрано или усамљено, а посједује одређена имовинска права (непокретност, покретност, право потраживања, ауторско право и сл.) која би се могла уновчити, осигура за себе његу и потребна материјална давања (најчешће у виду хране, љекова, одјеће, обуће, давања за свакодневне потребе и др.)⁵. С обзиром да је основни смисао уговора о доживотном издржавању да се примаоцу издржавања пружи брига и њега, у оном обиму и интензитету како је њему најпотребније, а у складу са могућностима даваоца издржавања, уговор о доживотном издржавању има веома значајну породичну, егзистенцијалну, социјалну, моралну и хуману конотацију⁶.

1.1. Уговорне стране

Уговор о доживотном издржавању закључују двије стране - прималац издржавања и давалац издржавања. На страни примаоца издржавања се може јавити више физичких лица. На страни даваоца издржавања се може јавити више лица, али за разлику од лица на страни примаоца издржавања, на страни даваоца издржавања се поред више физичких лица, могу поја-

³ Пресуда Врховног суда Србије, бр. Рев 1659/03 од 10.09.2003.

⁴ Чл. 125. ст. 2. Закона о наслеђивању Републике Српске, *Службени гласник Републике Српске*, бр. 1/2009, 55/2009 - испр., 91/2016 28/2019 – одлука УС, 82/2019.

⁵ Ludwig Kroiß, Frank Eckert, *Erbrecht* (Baden-Baden: Nomos, 2012), 170-171.

⁶ Alain Bénabent, *Droit civil - Les contrats spéciaux civils et commerciaux* (Paris: Montchrestien, 2001), 614.

вити и правна лица, али уз дозволу и сагласност органа старатељства⁷. Лица која су обавезна и по закону да се међусобно издржавају, као што су, наводећи али неограничавајући се на брачне другове, ванбрачне другове, браћа, сестре и сл. могу пуноважно да закључе уговор о доживотном издржавању⁸. Уговор о доживотном издржавању се може закључити и у корист трећих лица⁹.

Да би уговор о доживотном издржавању био правноваљан, уговорне стране морају да имају и одређене квалитете. Наиме, уговорне стране морају да буду пословно способне¹⁰. Морају да буду способни да схвате значај својих дијела и поступака, те да за исте одговарају, да на основу своје слободне воље ступају у правне послове, буду носиоци права и обавеза. У случају да уговорне стране немају пословну способност, уговор о доживотном издржавању може да се прогласи правно неваљаним, а о чему ће бити касније ријечи. С обзиром да обавеза издржавања по правилу обухвата лично старање о примаоцу издржавања, уговор о доживотном издржавању је уговор *intuitu personae*, односно право на издржавање апсолутно је везано за личност примаоца издржавања, док обавезу издржавања по правилу може да испуњава само давалац издржавања. Треће лице може да се јави на страни пружаоца издржавања само уколико је то уговорено или ако је прималац издржавања сагласан са тим.

1.2. Престације уговорних страна

Међусобне престације, односно оно што је предмет уговора, странке могу да уговарају сагласношћу воља. Предмет уговора мора да буде одређен, одредив, да не буде у колизији са законским и подзаконским прописима, да је у складу са јавним поретком, моралом и добрим обичајима. Уколико престације немају претходно наведене квалитете, те уколико се међусобне престације не извршавају, може доћи до раскида уговора или до његовог поништења.

Прималац издржавања се обавезује да последије своје смрти пренесе одређена имовинска права или имовинскоправна овлашћења на другу уговорну страну, даваоца издржавања. Сматра се да је одредба којом се прималац издржавања обавезује да последије његове смрти на даваоца издржавања пре-

⁷ Емилија Радмановац, „Правно лице као давалац издржавања код уговора о доживотном издржавању“, *Гласник Адвокатске коморе Војводине*, 2-3, 88 (2016): 59.

⁸ Илија Бабић, *Насљедно право* (Бања Лука: Правни факултет Универзитета у Бања Луци, 2012), 240.

⁹ Чл. 146. ст. 4. Закона о насљеђивању Федерације Босне и Херцеговине, *Службене новине Федерације Босне и Херцеговине*, бр. 80/2014 и 32/2019 – одлука УС.

¹⁰ Оливер Антић, Зоран Балиновац, *Коментар закона о насљеђивању* (Београд: Номос, 1996), 506, 507.

несе својину на стварима и правима које су предмет уговора неправилна. Прималац издржавања би требао у моменту његове смрти да изврши пренос имовинских права или правних овлашћења на даваоца издржавања на тачно одређеним стварима или каквим другим правима.

Истовремено, престације друге уговорне стране, даваоца издржавања су компликованије и обимније, те се исте називају пружање услуга издржавања и веома често подразумевају и обавезу сахрањивања умрлог лица примаоца издржавања¹¹. Уколико давалац издржавања примаоца издржава издржава из сопствених средстава, не може се тачно и сигурно знати да ли ће укупан износ његових давања бити већи од вриједност имовине која би му по уговору требала припасти те је усљед тога економски ефекат уговора по њега, у највећем броју случаја, крајње неизвјестан. Суштински, висине давања уговарача су на крају најчешће износиле неједнако¹².

Основна је обавеза примаоца издржавања да на даваоца издржавања након његове смрти пренесе власништво, односно право својине на ономе што је предмет његових престација, односно на ономе што је уговорено¹³. Најчешћа ствар која је предмет уговора о доживотном издржавању, а на шта се односи обавеза примаоца издржавања, је непокретност. Међутим, све је чешћи случај да се уговор о доживотном издржавању односи и на покретне ствари. Када се покретне ствари јављају као предмет овог уговора, оне морају да буду означене тако да се увијек и у сваком моменту могу разликовати од осталих, односно морају да буду индивидуално одређене или да буду означене ознакама које важе за збирне ствари¹⁴. На даваоца издржавања врши се пренос ствари и права само над оном имовином коју то лице има у моменту закључења уговора¹⁵. Давалац издржавања дужан је да обезбиди стамбени простор за примаоца издржавања, те и исхрану, да испуни здравствене и хигијенске услове и потребе, те личне, културне и сличне потребе примаоца издржавања¹⁶.

1.3. Форма уговора

Уговор о доживотном издржавању је строго формалан уговор, односно то је уговор чија форма закључења је строго прописана. Уговор о доживотном издржавању се мора закључити у форми нотарски обрађене исправе¹⁷.

¹¹ Бабић, *Насљедно право*, 240.

¹² Helmut Koziol, Rudolf Welser, *Schuldrecht Allgemeiner Teil, Schuldrecht Besonderer Teil, Erbrecht* (Wien: Manzsche Verlag – u Universitätsbuchhandlung, 2007), 272.

¹³ Чл. 139. ст. 1. Закона о наслеђивању Републике Српске.

¹⁴ Пресуда Врховног суда Србије, бр. Рев 1342/05 од 01.12.2005.

¹⁵ Пресуда Врховног суда Србије, бр. Рев 3123/05 од 15.03.2006.

¹⁶ Бранко Мораит, *Облигационо право* (Бања Лука: Правни факултет Бања Лука, 2007), 391.

¹⁷ Енес Хашић и др., *Насљедно право* (Бихаћ: Правни факултет Универзитета у Бихаћу, 2019), 175.

Повреда форме уговора, али и пуномоћи за закључење истог, доводи до његовог поништења. Овдје се узима приоритет форме у односу на садржај и када уговорне стране поступају суштински као да се ради о уговору о доживотном издржавању, потребно је да исти задовољи и захтјев проиписане форме¹⁸. Доказна функција јавно састављене и потврђене исправе обезбјеђује правноваљани доказ о закључењу уговора одређене садржине и јасно утврђених права и обавеза¹⁹.

Уговор о доживотном издржавању се може закључити и преко адвоката или неког другог лица, као пуномоћника, а пуномоћ мора бити овјерена на законом прописан начин. У пуномоћи морају бити одређени битни елементи уговора о доживотном издржавању који се треба закључити. У законодавству Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине се наведени уговор закључује као самостални уговор. У другим законодавствима, доживотно издржавање може да се уговори у акцесорном уговору, који се закључује приликом или послџее закључења уговора о уступању и расподјели имовине за живота. Међутим, и ту се најчешће стипулише посебним самосталним уговором о доживотном издржавању²⁰. Оно што је посебно потребно нагласити за овај уговор, јесте да се он у пракси веома често раскида те да је број раскинутих уговора већи него број уговора који је одржан на снази²¹.

2. УОПШТЕ О РУШЉИВОСТИ УГОВОРА

2.1. Појам и разлози

Рушљивост правног посла је лакши облик његове неваљаности у поређењу са ништавошћу. Институт рушљивости уговора је успостављен у интересу оне странке која се на њу позива.²²

Рушљивост је везана роком, односно на исту се странка чија су права повријеђена може позивати само у року од једне године од сазнања за

¹⁸ *Ibid.*

¹⁹ Dieter Leipold, *Einführung und Allgemeiner Teil* (Tübingen: Mohr Lehrbuch, 2010), 187.

²⁰ Dennis Froesch, *Die Kündigung von Dauerschuldverhältnissen aus wichtigen Gründen* (München: GRIN Verlag GmbH, 2010), 8-9.

²¹ Donna S. Harkness, „Life Care Agreements: A Contractual Jekyll and Hyde?“, *Marquette Elder's Advisor*, 5, 1 (2003): 39-56.

²² Закон о облигационим односима, *Службени лист СФРЈ*, бр. 29/1978, 39/1985, 45/1989 - одлука УСЈ и 57/1989 и *Службени гласник Републике Српске*, бр. 17/1993, 3/1996, 37/2001 - др. закон, 39/2003, 74/2004.

разлог рушљивости односно од престанка принуде. О рушљивости суд не води рачуна по службеној дужности.

Један од најважнијих разлога за рушљивост уговора је недостатак пословне способности уговорних страна. Питање пословне способности регулисано је одредбама Породичног закона²³, а процесне, којима је уређен поступак лишења пословне способности, у Закону о ванпарничном поступку²⁴. Потпуна пословна способност се стиче пунољетством, односно навршетком 18 година живота, закључењем брака на основу судске одлуке којом се малољетнику дозвољава закључење брака, те постајањем родитељем са најмање шеснаест година, на основу дозволе суда и испуњења прописаних услова.²⁵ Законска је, али и оборива, претпоставка да је свака пунољетна особа способна за нормално расуђивање и одлучивање и да се може самостално старати о својој личности, правима и интересима, а у правном промету властитим изјавама воље стварати правне посљедице (стицати права, обавезивати се и одговарати за посљедице својих допуштених правних поступака)²⁶.

Посебан случај је случај када је уговор закључила ограничено пословно способна странка, те када је при закључењу установљена мана воље. Воља као таква представља конститутивни елемент уговора о доживотном издржавању²⁷.

Уговор о доживотном издржавању може бити и релативно ништав (рушљив) због тога што усљед болести или старости примаоца издржавања исти није представљао никакву неизвјесност за даваоца издржавања. Овдје је у питању одсуство алеаторности као битне карактеристике овог уговора. Друга ситуација је када је уговор закључила странка која је ограничено пословно способна, која нема сагласност законског заступника или је при његовом закључењу било мана у вољама уговорника.

2.2. Посљедице рушљивости

Уколико је странка успјела са приговором на рушљивост уговора, те је исти на основу разлога које је странка чија права су угрожена успјела, те је уговор поништен, за даљи ток ствари важно је шта је извршено од међусобних престаџија. Да ли је од момента закључења уговора па до мо-

²³ Породични закон Републике Српске, *Службени гласник Републике Српске*, бр. 17/2023.

²⁴ Закон о ванпарничном поступку Републике Српске, *Службени гласник Републике Српске* бр. 36/2009, 91/2016, 16/2023.

²⁵ Чл. 66. Породичног закона Републике Српске.

²⁶ Ивана Симоновић, „Лишење пословне способности у светлу концепта пословне способности као људског права“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, 59 (2020): 81.

²⁷ Пресуда Врховног суда Републике Црне Горе, бр. Рев 276/06 од 18.09.2006.

мента поништења уговора било која од страна, давалац издржавања или/и прималац издржавања испунио обавезе које су предмет уговора. Овдје је битно да се сагледају извршене обавезе, те да се одлучи да ли постоји или не постоји потреба за реституцијом. Тако, уколико на основу уговора о доживотном издржавању нити једна уговорна страна није почела да врши своје престације, односно да испуњава уговорене обавезе, искључује се могућност реституције, те би се онда у супротном могло радити о институту неоснованог богаћења. У случају када су међусобне престације испуњене у неком обиму, извршиће се враћање учињеног²⁸. Код враћања учињеног је важно утврдити да ли је могуће извршити враћање учињеног у истом облику²⁹. Уколико је то могуће, онда ће се исто извршити како је и дато/извршено, а уколико није, онда ће се враћање извршити у новцу, еквивалентно извршеном чињењу³⁰. Уговорна страна која је одговорна за узроковану штету, односно на чијој страни је одговорност за рушљивост, дужна је само према другој уговорној страни која је оштећења за штету коју трпи због поништења уговора, уколико није знао нити је морао знати за постојање разлога рушљивости. Ограничено пословно способно лице је одговорно за штету према другој страни уколико је другу страну довео у неки вид заблуде да је он пословно способно лице³¹. Ово лице другу уговорну страну може довести у заблуду употребом принуде или преваре. Под трошковима и издацима које прималац издржавања може да има поводом закључења уговора који се накнадно прогласи рушљивим, могли би се сматрати трошкови доласка у град ради закључења уговора, плаћање таксе за овјеру уговора, одсуство са посла и сл. Уговорна страна која је претрпела штету има за право да тражи накнаду обичне штете, те истовремено и накнаду измакле користи. Према одредби ЗОО, штетник је у обавези да оштећеном надокнади цјелокупну штету која је настала као разлог рушљивости уговора, јер се на његовој страни налази разлог рушљивости³².

²⁸ Бабић, *Насљедно право*, 250.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ Чл. 113. ст. 1 и 2. Закона о облигационим односима.

³¹ Чл. 116. Закона о облигационим односима.

³² Бабић, *Насљедно право*, 250.

3. НИШТАВОСТ УГОВОРА О ДОЖИВОТНОМ ИЗДРЖАВАЊУ

3.1. Појам и разлози

Уговор о доживотном издржавању је строго формалан уговор. Закон о наслеђивању изричито прописује форму уговора о доживотном издржавању, те је она најбитнији услов његове пуноважности и правне ваљаности³³. Уговор мора бити нотарски обрађен. У прилог наведеног говори и Закон о наслеђивању Федерације Босне и Херцеговине, према којем је нотар обавезан да странке поучи о наследноправним последицама уговора о доживотном издржавању и да то у исправи назначи да је по наведеном поступљено³⁴. Нотарска обрада се захтијева због важности уговора, односно због последица које произилазе из истога. Јасно и недвосмислено је постављено да је ништав уговор о доживотном издржавању закључен супротно прописаној форми.³⁵ На ништавост због неиспуњења форме суд пази по службеној дужности, а на њу се може позвати свако заинтересовано лице, без обзира на протек времена, ако је недопуштена побуда/мотив у великој мјери имала утицај на другу уговорну страну на тај начин да закључи уговор и ако је његов сауговорач то знао или је морао знати, уговор је без дејства³⁶.

Постоје још неки разлози ништавости уговора о доживотном издржавању. Као један од њих је ситуација када се уговор о доживотном издржавању на страни даваоца издржавања закључи са лицем или лицима којима је давање односно пружање услуга издржавања професионална дјелатност, уз испуњење још једног услова, да се за то није добила сагласност органа старатељства. У овим случајевима може се сматрати да уговор није ни закључен, а односи између страна неће се разматрати по правилима о доживотном издржавању, већ по основу неоснованог обогаћења³⁷. На ништавост уговора указује и немогућност, недопуштеност, неодређеност или пак неодредивост предмета обавезе, ако основ не постоји или је недопуштен, због неспоразума, уколико уговор посједује одложни или раскидни услов који је супротан принудним прописима, јавном поретку и добрим обичајима³⁸. Предмет обавезе је недопуштен ако је противан Уставу, принудним

³³ Чл. 139. ст. 2. Закона о наслеђивању Републике Српске.

³⁴ Чл. 147. ст. 2. Закона о наслеђивању Федерације Босне и Херцеговине.

³⁵ Енес Бикић, Алаудин Бркић, „Материјалне и процесноправне последице недостатка форме уговора у правном промету некретнина“, *Анали Правног факултета Универзитета у Зеници*, 5, 3 (2013): 148.

³⁶ Пресуда Апелационог суда у Крагујевцу, бр. Гж 1181/2011 од 26.05.2011.

³⁷ Ђорђе Раковић, „Уговор о доживотном издржавању“, *Годишњак Правног факултета у Бања Луци*, 30 (2007): 449.

³⁸ Чл. 47., 52., 63. и 75. Закона о облигационим односима.

прописима иморалу друштва³⁹. Предмет обавезе је одредив ако уговор садржи податке помоћу којих се може одредити или су стране оставиле трећем лицу да га одреди. Ако то треће лице неће или не може да одреди предмет обавезе, уговор је ништав⁴⁰. Свака уговорна обавеза мора имати допуштен основ. Основ је недопуштен, ако је противан Уставу Републике Босне и Херцеговине, принудним прописима те моралу друштва. Претпоставља се да обавеза има основ иако није изражен⁴¹.

3.2. Посљедице ништавости

Посљедице ништавости су идентичне посљедицама рушљивости уговора. Наиме, она страна која је скривила, односно на чијој страни су се нашли разлози ништавости, дужна је другој, оштећеној страни, да врати све што је примила по основу тог уговора. Уколико поврат није могућ, врши се поврат у новчаном облику. Истовремено, у складу са Законом о облигационим односима уговарач који је крив за закључење ништавог уговора одговоран је своме сауговарачу за штету коју трпи због ништавости уговора, ако овај није знао или према околностима није морао знати за постојање узрока ништавости.

4. РАСКИД УГОВОРА О ДОЖИВОТНОМ ИЗДРЖАВАЊУ

У правној терији и пракси разликује неколико начина раскида – споразумом уговорних страна, по сили закона и судским путем.⁴²

У неким законодавствима је остављено право наслѣдника да се изјасне да ли желе да одрже на правној снази закључени уговор о доживотном издржавању. Уколико се они изјасне негативно, тада се уговор раскида и они немају право тражити накнаду за већ дато издржавање. Ако брачни супружник и потомци даваоца издржавања нису у стању преузети уговорне обавезе, они имају право тражити накнаду од примаоца издржавања. Суд ће ову накнаду одредити по слободној оцјени, узимајући при томе у обзир материјалне прилике примаоца издржавања и особа које су биле овлашћене за продужење уговора о доживотном издржавању.

Странке могу споразумно раскинути уговор о доживотном издржавању и након што су уговорне стране почеле да врше и испуњавају своје међусобне уговорне обавезе, односно престације. Свака страна може зах-

³⁹ Чл. 49. Закона о облигационим односима.

⁴⁰ Чл. 50. Закона о облигационим односима.

⁴¹ Чл. 51. Закона о облигационим односима.

⁴² Бабић, *Насљедно право*, 243, 244.

тијевати раскид уговора једнострано, ако странке живе заједно, па се њихови односи међусобно поремете у тој мјери да заједнички живот више није могућ, као и у посебним ситуацијама, када једна уговорна страна не испуњава уговором преузете обавезе. Уколико нека страна злоупотребљава право са очитом жељом да заједнички живот постане неподношљив, раскид није могуће извршити.

Нарочито је значајно питање раскида уговора о доживотном издржавању из разлога трајно поремећених односа уговорних страна. За оправданост раскида није важно је ли до поремећености односа дошло кривицом уговорних страна, кривицом неке треће стране или из објективних разлога. Такав раскид могу захтијевати само давалац издржавања или прималац издржавања, али не и особе које нису уговорне стране. Уколико након закључења уговора наступе околности које се нису могле предвидити у вријеме његовог закључења, ако је испуњење уговорне обвезе за једну уговорну страну постало претјерано отежано или би јој испуњење нанијело претјерано велик губитак, страна може захтијевати да се уговор измијени или раскине. Услед тога би уговор приоритетно требао измијенити, а ако то с обзиром на намјере уговорних страна није могуће, уговор се аутоматски раскида. Као примјер могла би се навести ситуација да давалац издржавања изненада и непланирано из објективних разлога дође у изузетно сиромашну ситуацију због које он више не може издржавати примаоца издржавања.

На специфичну природу уговора о доживотном издржавању указује значај личног односа између уговорних страна. Изузетна веза између даваоца и примаоца издржавања је једна од главних карактеристика овог уговора. Значај личног односа уговорних страна за уговор о доживотном издржавању је толико важан, да је то једини уговор који може да буде једнострано раскинут због поремећаја личних односа. Добри односи између примаоца и даваоца издржавања сматрају се неопходним условом за адекватно испуњавање уговорних обавеза и остварење циља уговора. Циљ раскида уговора због поремећених односа није санкционисање скривљеног понашања, већ рјешавање једног нефункционалног уговорног односа. Злоупотреба овог разлога за раскид уговора је један од највећих проблема у судској пракси који се среће у вези уговора о доживотном издржавању. Узимајући у обзир да је судска пракса таква да дозвољава раскид без обзира на чијој страни је кривица за поремећај односа, прималац издржавања који жели да напрасно прекине уговорни однос може да само изненадно прекинути сваки контакт са даваоцем издржавања. Веома је тешко да судска пракса изнађе најбоље рјешење овакве ситуације јер не може тачно да се утвр-

ди да ли уговорник и даље жели да испуњава своје обавезе, или постоји неки други разлог.

Посљедице наведе ситуације трпе даваоци издржавања, који могу током трајања уговора савјесно да испуњавају своју уговорну обавезу и да на крају остану без испуњења обавезе друге стране и без изгледа да добију адекватну накнаду за уложена средства. Долази се до закључка да широко постављени услови раскида уговора због поремећених односа највише одговарају интересима примаоца издржавања, и обрнуто, да ограничење ове врсте раскида уговора највише одговара даваоцима издржавања⁴³.

Занимљиво је размотрити питање на који начин се врши процјена односа уговорних страна, да ли се исто може објективизирати или се ради само о субјективној процјени. Питање је да ли има значаја за коначну одлуку то на чијој страни се налази разлог раскида, односно на чијој страни се налази кривица за поремећене односе, да ли би било боље по уговорне странке да се раскид ове врсте дозволи само у оним уговорима у којима је предвиђена заједница живота.⁴⁴

Постојање поремећених односа као разлога за раскид, мора се доказати. Доказује се да ли је дошло свађе, злостављања, прекида комуникације и сл. Правна теорија а и пракса заузимају став да је поремећај односа субјективна и у суштини психолошка категорија и доживљај који треба разликовати од његове објективне манифестације и доказивања⁴⁵. Недвосмислено је да суд треба примјенити субјективни моменат када процењује поремећај односа, односно мора да испита и схвати ситуацију у каквој је страна која сматра да су њена права угрожена, али судска оцјена и даље мора да без обзира на то буде заснована на чињеницама. Суд не може, нити смије да раскине уговор на основу изјаве једне уговорне стране која каже да је за њу однос постао неподношљив, већ мора да утврди објективне разлоге и објективни статус поремећености⁴⁶.

Поремећеност односа и неподношљивост заједничког живота могу се посматрати као два различита елемента, гдје би први био објективан, а други субјективан, али суд може да изрекне раскид уговора само на основу доказа да су односи поремећени, што је чињеница на основу које претпоставља постојање субјективног елемента тј. неподношљивости заједничког живота. Законска дефиниција поремећености прописује – да су одно-

⁴³ Милош Вукотић, „Раскид уговора о доживотном издржавању због поремећених односа“, *Правни живот*, 10, 2 (2017): 775-777.

⁴⁴ Вукотић, „Раскид уговора о доживотном издржавању због поремећених односа“, 775-777.

⁴⁵ Слободан Сворцан, „Раскид уговора о доживотном издржавању“, (*докторска дисертација*, Правни факултет Универзитета у Београду, 1987), 328–329.

⁴⁶ Марија Савеска, „Раскид уговора о доживотном издржавању из разлога неподношљивости заједничког живота“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 2 (1981): 183.

си толико поремећени да су постали неподношљиви⁴⁷. Примењујући ову дефиницију суд узима у обзир схватања и осјећања даваоца издржавања и примаоца издржавања који се позивају на поремећеност односа, али у оквиру једне објективне процјене – суд мора да постави ситуацију/питање како би нормалних схватања и разумијевања човјек у истим околностима разумио и доживио одређено понашање. Истицање субјективног елемента у судским одлукама указује на субјективизацију стандарда на основу ког суд одлучује о значају поремећаја односа⁴⁸. Одлучивање о раскиду уговора због поремећених односа додатно је отежано новим правилима која дозвољавају да се уговор раскине и онда када није уговорена заједница живота. Према ранијим законима, уговор о доживотном издржавању могао је да буде раскинут само ако је заједнички живот постао неподношљив, док према новим правилима уговор може да буде раскинут ако су односи постали неподношљиви. Знатно је теже доћи до објективне оцјене о поремећености односа ако нема заједнице живота, ако је обавеза даваоца издржавања ограничена на достављање намирница, плаћање рачуна и ангажовање трећих лица да се старају о примаоцу⁴⁹.

5. ЗАКЉУЧАК

Може се закључити да је уговор о доживотном издржавању веома комплексан институт, односно правни посао који доводи до многих промјена у спољном свијету, односно да он производи различите правне посљедице на уговорне стране али и на њихове насљеднике.

Уговор о доживотном издржавању је строго формалан уговор, те је наведена формалност доказ важности овог уговора. Веома често, у ранијим правним системима, односно у системима одакле потиче уговор о доживотном издржавању је тражена посебна веза, веза великог степена блискости и повјерења, између даваоца издржавања и примаоца издржавања. Истовремено, важност овог института у временима када је настајао, показује и сама чињеница да је у то вријеме, када је веома мали број правних послова морао да буде закључен у одређеној форми, овај уговор морао да има тачно наведену форму. Наведена форма је један од важнијих обиљежја овог института.

⁴⁷ Невенко Мисита, „Неподношљив заједнички живот и раскидање уговора о доживотном издржавању“, *Годишњак Правног факултета у Сарајеву*, 26 (1978): 130–131.

⁴⁸ Мисита, „Неподношљив заједнички живот и раскидање уговора о доживотном издржавању“, 130–131.

⁴⁹ Одлука Апелационог суда у Београду, бр. Гж 3685/2012 од 16.1.2013.

Поводом разлога рушљивости и ништавости битно је да у наредном периоду правна наука и пракса утврде све потешкоће с којима се суочавају уговорне стране при закључењу и реализацији уговора и да укажу на њих, те да се исте изричито нормирају како би се избјегло настајање разлога за рушљивост, односно ништавост.

Тиме би се уједно спријечило да уговорне стране прибјегавају закључењу овог уговора ради остваривања недозвољених циљева.

ЛИТЕРАТУРА:

- Bénabent, Alain. *Droit civil - Les contrats spéciaux civils et commerciaux*. Paris: Montchrestien, 2001.
- Froesch, Dennis. *Die Kündigung von Dauerschuldverhältnissen aus wichtigen Gründen*. München: GRIN Verlag GmbH, 2010.
- Harkness S., Donna. „Life Care Agreements: A Contractual Jekyll and Hyde?“, *Marquette Elder's Advisor*, 5, 1 (2003): 39-56.
- Koziol, Helmut, Welsch Rudolf. *Schuldrecht Allgemeiner Teil, Schuldrecht Besonderer Teil, Erbrecht*. Wien: Manzsche Verlag–u Universitätsbuchhandlung, 2007.
- Kroiß, Ludwig, Eckert Frank. *Erbrecht*. Baden-Baden: Nomos, 2012.
- Leipold, Dieter. *Einführung und Allgemeiner Teil*. Tübingen: Mohr Lehrbuch, 2010.
- Антић, Оливер, Зоран Балиновац. *Коментар Закона о наслеђивању*. Београд: Номос, 1996.
- Бабић, Илија. *Наследно право*. Бања Лука: Правни факултет Универзитета у Бањој Луци, 2012.
- Бикић, Енес, Алаудин Бркић. „Материјалне и процесноправне последице недостатка форме уговора у правном промету некретнина“, *Анали Правног факултета Универзитета у Зеници*, 5, 3 (2013): 129-159.
- Вукотић, Милош. „Раскид уговора о доживотном издржавању због поремећених односа“, *Правни живот*, 10, 2 (2017): 755-772.
- Мисита, Невенко. „Неподношљив заједнички живот и раскидање уговора о доживотном издржавању“, *Годишњак Правног факултета у Сарајеву*, 26 (1978): 121-136.
- Мораит, Бранко. *Облигационо право*. Бања Лука: Правни факултет Бања Лука, 2007.
- Радмановац, Емилија. „Правно лице као давалац издржавања код уговора о доживотном издржавању“, *Гласник Адвокатске коморе Војводине*, 2-3, 88 (2016): 51-64.
- Раковић, Ђорђе. „Уговор о доживотном издржавању“, *Годишњак Правног факултета у Бањој Луци*, 30 (2007): 445-450.

- Савеска, Марија. „Раскид уговора о доживотном издржавању из разлога неподношљивости заједничког живота“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 2 (1981): 181-194.
- Сворцан, Слободан. „Раскид уговора о доживотном издржавању“, *докторска дисертација*, Правни факултет Универзитета у Београду, 1987.
- Симоновић, Ивана. „Лишење пословне способности у светлу концепта пословне способности као људског права“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, 59 (2020): 75-90.
- Хашић, Енес, Суад Хамзабеговић, Борис Крешић и Албин Муслић. *Насљедно право*. Бихаћ: Правни факултет Универзитета у Бихаћу, 2019.
- Закон о насљеђивању Републике Српске, *Службени гласник Републике Српске*, бр. 1/2009, 55/2009 - испр., 91/2016 28/2019 – одлука УС и 82/2019.
- Закон о облигационим односима, *Службени лист СФРЈ*, бр. 29/1978, 39/1985, 45/1989 - одлука УСЈ и 57/1989 и *Службени гласник Републике Српске*, бр. 17/1993, 3/1996, 37/2001 - др. закон, 39/2003 и 74/2004.
- *Закон о насљеђивању Федерације Босне и Херцеговине*, *Службене новине Федерације Босне и Херцеговине*, бр. 80/2014 и 32/2019 – одлука УС.
- Породични закон Републике Српске, *Службени гласник Републике Српске*, бр. 17/2023.
- Закон о ванпарничном поступку Републике Српске, *Службени гласник Републике Српске*, бр. 36/2009, 91/2016, 16/2023.
- Пресуда Врховног суда Србије, бр. Рев-1659/03 од 10.09.2003.
- Пресуда Врховног суда Србије, бр. Рев-1342/05 од 01.12.2005.
- Пресуда Врховног суда Србије, бр. Рев-3123/05 од 15.03.2006.
- Пресуда Врховног суда Републике Црне Горе, бр. Рев-276/06 од 18.09.2006.
- Пресуда Апелационог суда у Београду, бр. Гж 3685/2012 од 16.01.2013.
- Пресуда Апелационог суда у Крагујевцу, бр. Гж.1181/2011 од 26.05. 2011.

CANCELLATION AND TERMINATION OF LIFETIME CONTRACT SUBSISTENCE

Đorđe Raković⁵⁰

Faculty of law Banja Luka, University of Banja Luka

Dimitrije Vrtić⁵¹

MF bank a.d. Banja Luka

Abstract: The lifetime maintenance contract is one of the most specific contracts when it comes to the theory, science and legal practice of the Republic of Srpska and Bosnia and Herzegovina. However, the specificity of the mentioned contract is not only permeated through the historical and legal-positive regulations of the Republic of Srpska, but it is also represented, to the same extent, in a special and specific way in all the legislations of the countries of the region, more specifically the Balkans.

This paper deals with a more detailed explanation of the situations and reasons for the annulment and possible termination of the lifetime maintenance contract. First of all, the question arises as to who is entitled to compensation and in which cases. The situations are different, and in court practice, it is sometimes valued and important, sometimes not, on whose side are the reasons that lead to the annulment of the contract. At the same time, the method of return, i.e. restitution, depends on whether the contracting parties have started making mutual payments, and if they have, then whether it is possible to make the return as given. If not, it is necessary to make compensation in monetary form, equivalent to the value of the benefit.

Key words: life support contract, annulment of life support contract, damages, nullity, voidability.

⁵⁰ PhD, associate professor, e-mail: djordje.rakovic@pf.unibl.org

⁵¹ Head of department for Corporate law and General Legal Affairs, e-mail: dimitrije.vrtic@mfbanka.com